

Motion till riksdagen

1989/90:K304

av Bengt Silfverstrand och Birthe Sörestedt

(båda s)

Talmannens befogenheter

Vårt nästintill millimeterrättvisa valsystem har åtminstone bidragit till att skapa instabilare parlamentariska förhållanden i vårt land. Det saknas sannolikt underlag för en mera genomgripande reformering av valsystemet i syfte att uppnå ett större mått av parlamentarisk stabilitet. Däremot borde det vara möjligt att utan att rubba systemets fundament åstadkomma sådana förändringar att regerings- och riksdagsarbetet kan bedrivas med större hänsyn till helhet och långsiktighet än vad som varit möjligt efter den nya författningsreformens ikraftträdande efter 1970 års val.

I detta sammanhang aktualiseras en grundlagsreform som torde vara av stor principiell betydelse. Det gäller talmannens befogenheter i uppkommande parlamentariska krislägen. Nuvarande grundlagsregler begränsar talmannens aktionsmöjligheter i sådana situationer på ett sätt som är nästan unikt i moderna demokratiska författningar.

Den förtroendeomröstning som enligt nuvarande författning skall äga rum efter talmannens nominering av regeringschef kan betecknas som närmast kuriös. Därutöver belastas talmansfunktionen av en krånglig spärregel, avsedd att begränsa talmannens möjligheter att i vissa situationer föranstalta om riksdagsupplösning och extraval. Även om en parlamentarisk situation av så allvarlig art skulle uppstå att alla saksäl talar för extraval, kan ett sådant inte åstadkommas med mindre än att talmannen fått fyra statsministerkandidater förkastade av riksdagen.

Detta märkliga system ledde till att en partiledare, efter en regeringskris 1978, med stöd av endast 39 riksdagsledamöter av totalt 349 godtogs som regeringsbildare. Regeringsformen kräver ju nämligen en riksdagsmajoritet emot en föreslagen statsminister för att denna inte skall kunna tillsättas.

Alternativ till nuvarande ordning finns att betrakta på nära håll. Ett sådant exempel värt att studera är den västtyska författningen. Den skrevs med målsättningen att åstadkomma handlingskraftiga regeringar och för att undvika ansvarslösa misstroendeomröstningar och täta skiften av vanmäktiga minoritetsregeringar. Denna författning eftersträvar majoriteter för tillträdande regeringar. Förbundsdagen väljer på förslag av presidenten en förbundskansler som i sin tur utser regeringens övriga ledamöter. Presidenten tillsätter därefter formellt ministären.

Om förbundskanslern väljs med absolut majoritet i första omröstningen måste presidenten utnämna den sålunda valde. I den händelse valet sker

med relativ majoritet, är han inte bunden att bekräfta valet. Skulle presidenten anse att den tilltänkte förbundskanslern har ett alltför bräckligt parlamentariskt underlag kan han upplösa förbundsdagen och utlysa nyval.

Misstroendevotum kan i den västtyska författningen endast riktas mot regeringschefen som sålunda bär hela regeringsansvaret. Detta måste betecknas som ett konstruktivt misstroendevotum som får effekt endast om förbundsdagen väljer en ny förbundskansler.

Om Sverige haft liknande grundlagsbestämmelser under 70- och 80-talet hade de parlamentariska blockeringar som inträffade 1978 och 1981 kunnat undvikas. Vid det senare tillfället förkastade t.ex. moderata samlingspartiet ett samarbete i en Fälldinregering, varefter man genom passivitet i förtroendeomröstningen återförde honom till statsministerposten. Ett i sanning kuriöst förfaringsätt.

De framtidsutmaningar som Sverige står inför kräver både ett starkt parlament och en stark och beslutsför regering. Detta förutsätter i sin tur att talmannen ges en starkare ställning än vad som medges av nuvarande författning.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om talmannens befogenheter.

Stockholm den 22 januari 1990

Bengt Silfverstrand (s)

Birthe Sörestedt (s)